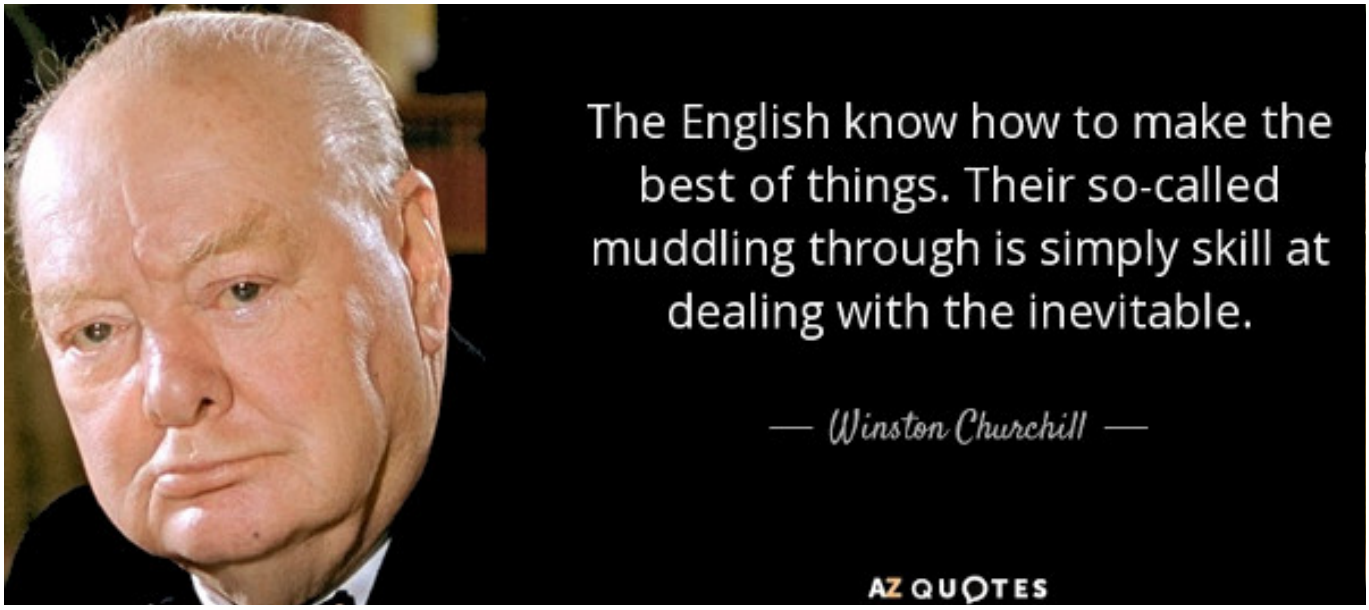

Bart Jan Spruyt: Laten we het nieuwe tijdperk tegemoet gaan zonder nostalgie en zonder al te grote illusies

Posted on 11 januari 2025 by Bart Jan Spruyt

Overal, wereldwijd, en zelfs in Nederland, voltrekken zich revoltes en kondigt zich een nieuw tijdperk aan. De tijd van de ideologieën en de grote antwoorden is voorbij – hoe anders kunnen we de toekomst tegemoet treden dan als doormodderaars in een meer dan ooit onzekere wereld?

De Engelse dichter William Wordsworth (1770-1850) was zo onder de indruk van de omwenteling die zich met de Franse Revolutie van 1789 had voltrokken, dat hij in 1809 in een gedicht de volgende regels schreef: 'Bliss was it in that dawn to be alive, but to be young was very heaven' – 'Het was zalig in die morgenstond te leven, maar toen jong te zijn, dat was de hemel zelf'. Het oude en vermolmde verdween en maakte plaats voor een nieuwe geest, de triomf van de rede, voor een tijd van passie en optimisme.

Een onomkeerbaar keerpunt

Nu heeft zich onder ons recent geen revolutie voltrokken die zozeer met het verleden brak, oude structuren vernietigde en de basis vormde voor een nieuwe wereld van hoop en vooruitgang als de Franse van het einde van de achttiende eeuw, maar toch leven veel mensen nu vanuit de overtuiging dat we aan de vooravond staan van grote, diep ingrijpende veranderingen – of daar misschien al getuige van zijn.

Dat we de afgelopen decennia langzaam maar zeker naar een soort 'tipping point' zijn gegaan, een onomkeerbaar keerpunt, een paradigmawisseling – door velen juichend begroet, door de aanhangers van de oude orde chagrijnig zo niet spastisch geanalyseerd als de weg omlaag naar duisternis en chaos.

Ga maar na: in de Verenigde Staten komt later deze maand een man aan de macht die tegen alle verwachtingen in de verkiezingen won, en plannen heeft gepresenteerd die zo ongekend en zonder precedent zijn, dat we ons soms afvragen waar we naar zitten te kijken. Zo kondigde hij aan Groenland te willen kopen – zoals Jefferson in 1803 voor 15 miljoen dollar het huidige midden van de Verenigde Staten van Frankrijk kocht (de Louisiana Purchase) en de Amerikanen in 1867 voor ruim 7 miljoen dollar Alaska van de Russen kochten.

Trump heeft zijn oog ook op Canada als 51ste staat en op het Panamakanaal laten vallen, en kondigde aan dat hij kort na zijn aantreden zowel het conflict tussen Rusland en Oekraïne als de onverteerbare kwestie van de Israëlische gijzelaars zal oplossen. Trump denkt groot, blijkbaar, en zijn bewind zal een storm van verandering op het wereldtoneel ontketenen.

China, Musk en Zuckerberg

Dat is ten minste wat we nu verwachten. En dat in een wereld waarin de machtsverhoudingen aan het schuiven zijn – met grote veranderingen in het Midden-Oosten, het ontstaan van nieuwe allianties en de contouren van een wereldorde die niet langer overzichtelijk en liberaal zal zijn, maar een multipolaire wereld waarin autocratische regimes steeds meer zullen domineren. In China hebben ze het over *xin shidai* (nieuw tijdperk), waarin het land zich met meer zelfvertrouwen (*zixin*) zal presenteren, zo las ik in een essay van Eric Hendriks.

Deze grote veranderingen gaan gepaard met de voorheen ongekende invloed van grote ondernemers, de techgiganten, Musk en Zuckerberg, die om ideologische of opportunistische redenen de grote omslag opzichtig steunen en zich nadrukkelijk inlaten met Europese politieke kwesties. Bij de oude orde leidt dit tot ongemak – wat weer vreemd is omdat de vertegenwoordigers van deze orde aan hun kriebels geen uiting hebben gegeven toen Soros, een oligarch die meer naar hun zin was, net zozeer de politieke koers probeerde te beïnvloeden.

Middelpuntvliedende krachten

Ook op ons oude, vermoeide, decadente continent tekenen zich grote veranderingen af. De gedachte was toch dat we ons in Europa steeds nauwer zouden verenigen, een post-politieke Unie zouden creëren en onze oude en vertrouwde positie op het wereldtoneel zouden kunnen handhaven. Maar de middelpuntvliedende krachten domineren.

De stoplichtcoalitie in Duitsland kwam tot een roemloos einde en de AfD staat hoog in de peilingen voor de verkiezingen van volgende maand. In Oostenrijk heeft de FPÖ de opdracht gekregen een nieuwe regering te vormen. In Engeland voltrekt zich de schande van een ontluisterend démasqué, nu duidelijk wordt dat de autoriteiten gangs van Pakistaanse moslims hun gang hebben laten gaan omdat er anders wel eens een golf van 'islamofobie' over het land kon heen slaan.

Wat nu?

En dan hebben we het nog niet eens over ons eigen land, waar een coalitie aan de macht is gekomen die, zeg, tien jaar geleden nog volstrekt ondenkbaar was. Over de krachten die deze grote omwenteling hebben veroorzaakt, is in het afgelopen jaar het nodige gezegd en geschreven, en dat weten we nu wel zo ongeveer.

Misschien moeten we vooral eens gaan nadenken over de vraag in welke banen de afrekening met het linkse, politiek-correcte denken en de ontketende nieuwe krachten moet worden geleid. De revolte heeft zich voltrokken. Wat nu?

Om een historisch voorbeeld te geven, ontleend aan het ontstaan van de christendemocratische ideologie in Nederland. De grondlegger van deze stroming was G. Groen van Prinsterer, een gedistingeerd heer, die zich druk maakte over het

nieuwe verschijnsel dat alle rangen en standen via de pers de regering konden ondermijnen.

Zijn opvolger, Abraham Kuyper, was helemaal niet zo bang voor de macht van die 'lagere standen'. Integendeel: hij wist ze te mobiliseren, legde als een echte populist de kloof tussen de Haagse elite en de wereld van de 'kleine luyden' bloot en wist zo een machtsbeweging van belang tot stand te brengen. Maar deze ontketende krachten kanaliseerde hij wel in een helder belijnde levensbeschouwing die deze krachten richting en doel gaf.

Keep Muddling Through

Maar misschien leven we inmiddels wel definitief in een post-ideologisch tijdperk, waarin geen interesse meer is voor politieke constructies die op basis van een specifieke levensbeschouwing zijn opgetrokken. Misschien is er alleen nog ruimte voor de politieke filosofie, waarvan Churchill de belangrijkste vertegenwoordiger was en die hij zelf, op de vraag van een journalist, eens puntig samenvatte, niet in een paar zinnen of woorden maar in een drietal letters: KMT, *Keep Muddling Through*, de gewoon-doormodderen-partij, met natuurlijk wel verantwoordelijkheidsbesef en een helder doel voor ogen.

Nuchtere analyse

Ik ben jarenlang leraar geweest op een middelbare school, en een van de vakken die ik gaf was geschiedenis. Dan gaat het ook over de periodisering van het verleden, over breuken en omslagen in de tijd, en vooral ook over de geleidelijkheid van veranderingen, de lange voorbereidingstijd, de onzichtbaarheid ervan. Niemand heeft op 1 januari 1500 zijn medemens gefeliciteerd met het feit dat die ellendige Middeleeuwen nu eindelijk voorbij waren en dat we een Nieuwe Tijd vol van ongekende vooruitgang en hoop binnen waren getreden.

Zo zijn we nu ook getuige van een reeks van structurele veranderingen en incidenten, die in een wonderlijk en onvoorspelbaar samenspel tot een grote omslag hebben geleid. Veel meer dan ons gezonde verstand en de kennis van het verleden hebben we niet om ons een weg te banen naar de toekomst. Maar het zal zonder meer helpen als we de coördinaten in ons hoofd goed hebben afgesteld en vanuit een goede en nuchtere analyse de komende uitdagingen onder ogen zien – zonder nostalgie naar een verloren wereld, maar ook zonder al te grote illusies over

de 'bliss' die zich lijkt aan te kondigen.

Bart Jan Spruyt *is historicus en journalist. Zijn columns over politiek en samenleving verschijnen iedere zaterdag in Wynia's Week.*

Wynia's Week *verschijnt drie keer per week,* **156 keer per jaar***, met even onafhankelijke als broodnodige artikelen en columns, video's en podcasts. U maakt dat samen met de andere donateurs mogelijk. Doet u weer mee,* **ook in het nieuwe jaar 2025***? Kijk* ***HIER****. Hartelijk dank!*